

Fredsöverenskommelser genom riter i konfrontationsområden

Exempel från vikingatidens England och Island

Stefan Olsson

Universitetet i Bergen, Norge

Syftet med det här bidraget är att diskutera fredsöverenskommelser. De riter som genomfördes i samband med fredsprocesser, kommer att beskrivas inom en konflikt- och konsensusmodell på mikronivå, och med exempel från vikingatidens England och Island. Jag kommer också att fokusera på den ömsesidiga förståelsen och sätta den i förhållande till ekonomi, politik och juridik. Vidare kommer jag att inrikta mig på hur symboliken i riterna kan ha uppfattats på olika sätt av dem som utarbetade fredsöverenskommelserna.

Tidigare forskning

Fredsprocesser under vikingatiden och den tidiga medeltiden har diskuterats inom olika forskningsfält – och man har fokuserat på olika teman – inom religionshistorisk forskning exempelvis på den mytiska Frode-freden, och därmed på fred som ett idealt tillstånd.¹ Det fanns flera ord för fred: fisl. (nom. pl.) *gríð* och feng. *griþ* betecknar både 'fred' och 'vapenstillestånd', medan fisl. *fríðr* (m.) har betydelsen 'fred, skydd' och konnotationen "fredligt tillstånd".² I fornengelskan finns verb som betecknar fred som handling, *griþian*,³ i fisl. *setja gríð ok fríð*⁴ sammandraget till substantivet *sætt* (f.; gen. sg. *sættar*, pl. *sættir*) i betydelsen 'uppgörelse', 'fördrag'. I fornisländskan finns det också ord för 'fredsstiftning', 'förlikning', 'att sluta fred', *fríðgerð* eller *sættargerð*, och 'avtalat möte för underhandling om fred', *fríðarstefna*.⁵

Hur du refererar till det här kapitlet:

Olsson, S. 2016. Fredsöverenskommelser genom riter i konfrontationsområden. Exempel från vikingatidens England och Island. I: Rydving, H. and Olsson, S. (red.) *Krig och fred i vendel- och vikingatida traditioner*, s. 196–220. Stockholm: Stockholm University Press. DOI: <http://dx.doi.org/10.16993/bah.i>. License: CC-BY 4.0

I den här artikeln kommer jag emellertid att diskutera fredsprocesser. Med "process" avser jag flera händelser eller skeden som avlöser varandra, ofta med flera års mellanrum. Freder som processer har sällan blivit undersökta av forskare som studerat vikingatiden, men däremot av medeltidsforskare. Historikern Gerd Althoff har analyserat vertikala "vänskapsband" bland tyska adelsmän och historikern Paul Kershaw beskriver den tidigmedeltida engelske kungen inom ett ramverk för fredsideal. Bland forskare som fokuserat på skandinavisk medeltid återfinns historikern Lars Hermanson som påpekat vikten av personliga band, "vänskap", medan andra – som historikern Jón Viðar Sigurðsson – har koncentrerat sig på avgränsade forskningsområden, exempelvis ösamhällen som Island.⁶ Den här typen av studier beskriver de band som upprätthöll ett samhälle inifrån, så kallade vertikala vänskapsband, som bland annat inkluderade riter som gåvogivande. Genom dessa vänskapsband kunde en härskare kontrollera sitt territorium eller underlägga sig en rivals, men också förebygga upproriska handlingar och därigenom säkra freden. Utmärkande för horisontella vänskapsband är istället – enligt skandinavisten Stefan Brink – ett geografiskt koherent område med vissa sociala band som håller samman människor i området.⁷ Banden kan röra sig om kultisk aktivitet och gemensamma överenskommelser på juridisk basis, alternativt samlingar och möten som marknader, fester och spel.⁸

Inom tidigare religionshistorisk forskning har man analyserat vänskapsbanden i härskar- och krigarideologisk belysning och dess kosmologiska motsvarigheter.⁹ I min undersökning vill jag i stället se närmare på hur motparter – som härskare och underlydande – men också människor på andra sociala nivåer, kunde kommunicera över territorier eller andra typer av avgränsningar i samband med konflikter och freder. Jag fokuserar därmed på horisontella drag, snarare än vertikala, och hur riter kan ha fungerat som kommunikativa medel för att nå konsensus.

Territoriella avgränsningar, konsensus och kommunikativa handlingar

Vi kan anta att en konflikt uppstod antingen (a) över en territoriell avgränsning eller (b) inom ett samhälle. I den här studien ger jag exempel på båda typerna, men skiljelinjerna mellan de två kan vara

svåra att definiera. Jag använder benämningen ”konfrontationsområde” för att beteckna ett avgränsat område där det pågår en konflikt.

Det finns många exempel på konflikter i gränsområden. Ända sedan antiken hade gränsdragningar förekommit på kontinenten, exempelvis genom *Limes Germanicus* vid Rhen. Det var ett sammanhållet område som konstituerades av administrativa, juridiska och kommersiella intressen i tillägg till de militära. Området hölls, åtminstone på den romerska sidan, samman av den romerska freden, *Pax Romana*.¹⁰ I det vikingatida skandinaviska samhället fanns knappast ett sådant sammansatt gränsområde.¹¹ Den tidens gränsområden kunde istället präglas av småskaliga krig och räder med utsikt till plundring, och de omfattades inte av det kyrkofadern Augustinus beskrev som *jus in bello*, ’rättfärdighet i krig’, som – åtminstone ideellt sett – reglerade krigföring i de kristna länderna. Kanhända karakteriserades vikingatiden av en ensidig vilja till plundring snarare än fredliga handelsrelationer. Å andra sidan förefaller vissa typer av kommunikativa handlingar – som involverade ett visst samförstånd – ha uppstått i form av tributrelationer, något som antyder mer avancerade uppgörelser om stillestånd.¹²

För att förstå hur konsensus kunde uppstå över territoriella avgränsningar, vill jag peka på historikern Eva Österbergs idéer om konflikter och samförstånd i gränssamhällen. Trots att Österberg beskriver tidigmodern tid – 1500- och 1600-talens Småland under feodal kontroll – kan hennes samförståndsprincip, enligt min mening, vara applicerbar på det vikingatida samhället.¹³ Hon förstår konsensus som en ömsesidig vilja att förhandla där interaktionsnivån är viktig. Hennes definition av konflikt och konsensuslösningar är grundläggande för min egen förståelse av konfliktområden. Jag benämner alltså de områden i de vikingatida och tidigmedeltida samhällena som var föremål för konflikt- och konsensusuppgörelser som ovan nämnda ”konfrontationsområden”. Utgångspunkten är *The Oxford English Dictionary*s definition av *confrontation* som:

the bringing of persons face to face; esp. for examination of the truth [...] the coming of countries, parties, etc., face to face: used to a state of political tension with or without actual conflict.¹⁴

Definitionen innefattar sålunda både möte och konflikt.

Inom konfrontationsområdena fanns det särskilda områden för kommunikation. Tinget – i Österbergs beskrivning av det tidigmoderna småländska samhället – kan ha varit ett sådant kommunikationsområde. Jag menar att det vikingatida och tidigmedeltida tinget och även kultplatser hade sådana funktioner,¹⁵ liksom andra typer av samlingsplatser, varav en del kan ha uppkommit spontant under kris- och krigstider.¹⁶ Kommunikationsområdena kan således ha varit av fast eller spontan, rörlig, karaktär. Den förra kategorin kan exemplifieras genom ortnamn. Ortnamnforskaren Lennart Elmevik har till exempel föreslagit att Friggeråker (fsv. *Frig(g)iæra*ker) i Gudhems härad, Västergötland, återgår på ett fornvästgötskt **Friðgærð(ar)*aker vilket kan innehålla en motsvarighet till *fríðgerð*:

Namnet skulle då, har jag tänkt mig, åsyfta en åker där tvister har bilagts, där förlikning har ingåtts. Sådana processer kan, har jag antagit, varit förenade med kulthandlingar av något slag och ägt rum på en helgad, fridlyst åker. I så fall skulle det vara det urgamla sambandet mellan rit och rätt som avspeglas här.¹⁷

Skillnaden mellan fasta och rörliga kommunikationsområden är givetvis flytande, då den senare kategorin kan ha uppkommit ur den förra. Torsten Blomkvist har ytligt berört den här distinktionen mellan samlingsplatser när han poängterat skillnaden mellan mötesplatser och platser fixerade i landskapet.¹⁸ Nyligen har Olof Sundqvist hävdad att kultobjektet *seiðhjallr*, 'sejdhäll', i regel var en tillfällig konstruktion och inte permanent.¹⁹ Samma temporära rörliga drag kan återfinnas i traditioner kring knytandet av *véþond*, 'fridsband', band som omslöt tingsplatsen som då var särskilt fredssanktionerad och där juridiska frågor avgjordes.²⁰ Dessa band förefaller också ha knutits i samband med krig, eller andra typer av konflikter, inför förhandlingar och kan då sägas ha uppkommit spontant.²¹

Kult- och tingsplatser, liksom andra typer av platser, var således kommunikationsområden och jag skall nu försöka ange hur de fungerade i konfrontationsområdena.²² Först är det emellertid nödvändigt att beskriva den typ av samhälle som de förekom i.

Figur 1. Utvecklingen från ett samhälle innan det finns stater till ett statssamhälle. Denna utveckling varierade över tid på olika platser i Skandinavien och på Island.

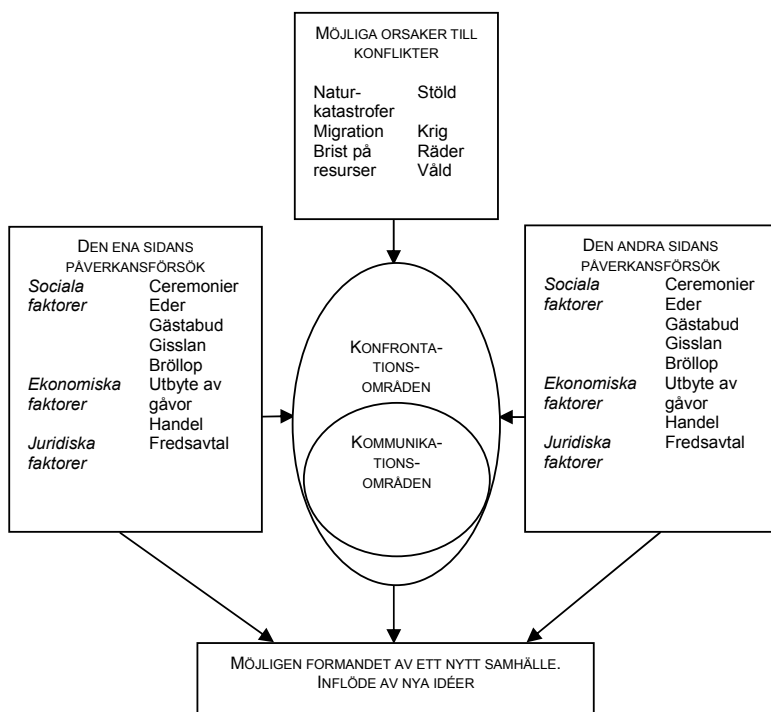
Samhällsutveckling, regional och tidsperiodisk variation

Flera forskare har påpekat att det är viktigt att vara medveten om tidsmässig variation och regional förändring, bland annat Torsten Blomkvist och Olof Sundqvist.²³ Ett exempel på en förändringsprocess som beskriver övergången från vikingatid till tidig medeltid har framförts av historikern Sverre Bagge för Norge och har diskuterats av historikern Nils Blomkvist för områden kring södra Östersjön som Gotland och Kalmarsund (fig. 1).²⁴

Med ”samhälle” avser jag här samhällen som befann sig i ett tidigt skede av statsutveckling. Det som utmärkte dem var bland annat perioder av fred avbrutna av perioder med våld och de horisontella (ibland vertikala) band som Stefan Brink relaterar till en administrativ indelning i bygd, hundrade, land och (senare) rike.²⁵ Mitt syfte är att huvudsakligen försöka inringa de personliga band som kunde uppstå mellan grupper och individer på horisontell nivå. Som ett verktyg för att ytterligare förstå förhållandet mellan samhälle, konfrontationsområden och kommunikationsområden skall jag här presentera en modell (fig. 2).

En analytisk modell

Syftet med modellen är att den ska fungera som ett redskap för att beskriva de dynamiska processerna i ett gränsområde före, under och efter en konflikt. Det är mer eller mindre en truism bland statsvetare att samhället omskapas efter perioder av krig eller andra typer av kriser som pest, naturkatastrofer och torka.²⁶ Det har påpekats att den huvudsakliga anledningen till krig eller räder under vikingatiden varit utsikten till plundring.²⁷ Men även kriser av olika slag kunde leda till migrationer som i sin tur kunde leda

Figur 2. En schematisk framställning av konfrontationsområden med möjliga orsaker till konflikter och de båda sidornas möjligheter till försoningsförsök, eller till påverkan.

till sammanstötningar och därmed utgöra en grund för konflikter. Andra orsaker kunde vara dispyter, mord och stöld.

I samband med konflikterna uppstod så småningom en – ömsesidig eller ensidig – strävan att lösa dem och skapa fred. Intressena att nå fred genom möten lokaliserades till vissa kommunikationsområden. Den följande fredsprocessen pågick sedan under en lång tid med flera möten och bestod ofta av tre steg:²⁸

1. Det första steget innebar etablerandet av sociala relationer med rituella aktiviteter som edsavläggelser, gåvogivande, banketter och beslut om utbyte av gisslan och etablerandet av tributrelationer, och dessutom kanske beslut om giftermål. Aktiviteterna kunde äga rum vid ting och i hall, men också på andra kommunikationsområden.

2. Nästa steg innebar att man etablerade och stabiliserade handelsrelationer. Andra samarbetsrelationer kan ha inneburit tillträde till landområden som gav tillgång till bördig jord, bete och skog, eller till hamnar och fiskerättigheter vid kustområden. Ibland kunde man också utföra gemensamma riter för att stärka banden.
3. Slutligen måste fredsfördraget vinna laga kraft, det vill säga bli accepterat av båda parter.

Dessa tre steg kunde förmedlas på kommunikationsområdena, och dessa var inte bara kult- och tingsplatser, utan – som tidigare nämnts – även marknadsplatser och andra typer av områden. En viktig aspekt är att fredsprocesserna ofta fick fler konsekvenser än bara att konflikten upphörde, till exempel genom att man tog till sig nya idéer. Samtidigt fanns alltid risken att konflikten skulle starta på nytt och då kunde man få börja om igen, det vill säga gå tillbaka till steg 1.

Modellen är tänkt som ett redskap för att analysera konflikter och konfliktlösningar med fokus på motparterna, på deras symbolhandlingar och hur de anpassande sig till förhållandena efter konflikten. Som modell är den givetvis en förenkling av verkligheten. Och det skall också påpekas att fredsprocesser under vikingatiden och medeltiden aldrig var rätlinjiga.²⁹ Om den ena av motparterna var mycket starkare kunde den svagare välja att underkasta sig. För att ytterligare understryka de skiftande omständigheterna, och för att konkretisera modellen, kommer jag här att presentera två fallstudier med olika maktkonstellationer. Det första gäller fredsprocessen mellan kung Alfred den store av Wessex och Guthrum, en härskare i East Anglia på 800-talet. Det andra exemplet tar upp konflikter och konfliktlösningar i *Íslendingabók* och *Landnámabók*. De två fallstudierna exemplifierar därmed konflikter på både makro- och mikronivå.

Fredsprocessen mellan Alfred och Guthrum

Alfred och Guthrum var härskare i Wessex respektive East Anglia, Danelagen,³⁰ två samhällen stadda i snabb förändring. Krig förekom mellan de två områdena, avbrutna av perioder med fred eller

stillestånd. Till sist segrade Alfred och kristendomen vann gradvis inträde i Danelagen. Inom några decennier hade hela Danelagen kristnats.

Guthrum (alt. Godrum, Gothrum), som var hedning, hade lidit nederlag gentemot Alfred vid Edington (*Ethandun*) i Wiltshire 6–12 maj 878 eller 879.³¹ Enligt Alfreds levnadstecknare Asser (d. 909) hade danerna flytt till en befästning efter slaget.³² Alfred belägrade dem i två veckor innan danerna slutligen gav upp efter svåra umbäranden och sände en emissarie med vädjan om fred. Fredsprocessen utformades därefter i Alfreds favör. De skriftliga avtal som blev resultatet kan inte förstås som neutrala texter eftersom de är nedtecknade utifrån den ena sidans perspektiv. Samtidigt speglar fördragen en situation där båda sidor fick ge något och det är viktigt att påpeka att Guthrum inte var fullständigt besegrad. Han hade fortsatt tillgång till sina landområden och därmed möjligheten till upprustning.

Riter och upprättandet av sociala relationer

De riter som genomfördes under de båda fredsmötena exemplifierar de aktiviteter i kommunikationsområden som kan analyseras med hjälp av modellen. Under det första fredsmötet, efter slaget vid Edington, skickades gisslan över till engelsmännen för att säkra freden. Danerna gav också löftet att lämna Alfreds rike. Därmed skedde ett utbyte över ett konfrontationsområde som utgjordes av de båda stridandes ställningar vid Edington. Man upprättade kommunikation, antagligen genom att sändebud skickades och gisslan gavs för att säkra stilleståndet. Asser (kap. 56) hävdar att "hedningarna" svor att omedelbart lämna Alfreds kungarike. Detta antyder ingångna eder. Från den *Anglosaxiska krönikan* vet vi att liknande eder kunde ingås mellan kristna anglosaxare och hedniska nordbor, där ederna betraktades som likvärdiga, och man svor vid egna traditionella kultobjekt.³³ Enligt Asser gav Guthrum dessutom löftet att låta kristna sig. Platserna där detta ägde rum är exempel på det jag kallat kommunikationsområden, i det här fallat sådana som skapats temporärt, men texten ger inte någon ytterligare information om hur de var utformade.

Sju veckor senare dök Guthrum upp med 30 betrodda män för ett andra fredsmöte. Vid ett kungligt gods, Wedmore, lät han

Figur 3. Mynt präglat med Æthelstan II:s namn och signum. Efter: https://en.wikipedia.org/wiki/Guthrum#/media/File:Aethelstan_II_Guthrum_Viking_king_of_East_Anglia_880.png (Public Domain; tillgänglig 3.12.2012).

döpa sig. Alfred fick stå som fadder för Guthrum under ceremonin. Riten gav intryck av att Guthrum formellt underkastat sig Alfred, och den kan förstås mot bakgrund av idén att en kristen härskare inte kan ha en medtävlare, utan skall luta sig mot sin egen *auctoritas*, 'auktoritet'. Guthrums underkastelse underströks också av att han tog sig namnet Æthelstan II, ett namn som hörde till Alfreds släkt; Æthelstan I var Alfreds bror (fig. 3). I gengäld gav Alfred Guthrum och hans män generösa gåvor. Enligt Asser (kap. 56) bestod de bland annat av "många fina hus", vilket väl får förstås som gods.

Det kan ha funnits många fördelar med den här typen av allians. East Anglia var knappast ett enhetligt rike under en härskare. Flera territorier löd under jarlar och hövdingar. Eftersom Guthrum försvagats och förlorat ett krig, kunde kanske en opposition ha väckts mot honom i East Anglia. Att söka allierade hos både Alfred och den kristna kyrkan kunde därmed vara fördelaktigt. Detta kan vi emellertid bara spekulera om. Det viktiga här är att riterna utfördes i ett kommunikationsområde, om än kanske med olika tolkningar av respektive part. Exemplet illustrerar det första steget i modellen: upprättandet av sociala relationer.

Ekonomiska och juridiska faktorer

Genom det första skriva avtalet mellan Alfred och Guthrum, *the Treaty of Wedmore*, konstituerades gränsen mellan Wessex och Danelagen. Flera år senare, mellan 886 och 890, undertecknade både Alfred och Guthrum ett nytt avtal, *the Treaty of Alfred and Guthrum*. Det finns bevarat i två manuskript (version B och B2), varav det ena på fornengelska, i en lagsamling från sent 1000-tal.³⁴ I avtalet fastslogs att gränsen skulle gå längs Themsen och dess biflöden. Där fanns också en uppgörelse som innefattade juridiska ärenden och handelsfrågor som delvis var av rituell karaktär. Några exempel: om en man blev mördad, engelsman eller dan, fastställdes böterna till 8 halvmarker. Lagen gällde alltså lika för båda parter. Vidare fastslogs att om en av kungens tegnar var anklagad för mord måste han svära en ed inför 12 andra tegnar. Förmodligen skedde detta på någon typ av kommunikationsområde, som exempelvis ett ting.

I avtalet fastställdes även hur handeln skulle regleras. Även denna ekonomiska faktor hade rituell karaktär. Till exempel skulle en handelsman som var välkänd av båda sidor stå som en garant vid försäljning av slavar, hästar och oxar. Båda sidor skulle dessutom ingå en ed där man förband sig att inte låta slavar eller fria män gå över till den andra sidan för att handla med boskap och gods utan att lämna gisslan. Det är således ett exempel på hur riter som förekom på olika kommunikationsområden, som ting och handelsplatser, ingått i regleringen av landområden, även om betydelsen av de senare inte skall överbetonas eller förstås inom ramen för teoretiska perspektiv som inspirerats av förhållanden i den långt senare nationalstaten.

The Treaty of Alfred and Guthrum antyder att våld utövats över konfrontationsområdet, annars hade inte regleringarna behövts. Detta indikerar i sin tur att det som jag refererar till som det tredje steget i fredsprocessen, att fredsavtalet skulle vinna laga kraft och accepteras av båda sidor, som i det här fallet verkar ha varit en väldigt utdragen process.

Det hade gått ett decennium mellan *the Treaty of Wedmore* och *the Treaty of Alfred and Guthrum* och man byggde vidare på de erfarenheter som dragits under mellantiden. Själva utkomsten av fredsprocessen, de olika fredsavtalen, var därmed som helhet

insatta i ett dynamiskt skede innan East Anglia slutligen inkorporerades i ett framväxande panengelskt samhälle.

Jag har här gett exempel på hur större områden, riken, kan analyseras med hjälp av den föreslagna modellen. Härnäst skall jag visa hur den också kan vara till hjälp när man analyserar fejder och personliga motsättningar.

Konflikter och konfliktlösningar i det tidiga isländska samhället

I följande avsnitt skall jag beskriva konflikter och konfliktlösningar i *Íslendingabók* (*Sturlubók*) och *Landnámabók*. Problemet med dessa texter som källor är väl känt: det är en diskrepans på 200–300 år mellan nedtecknandet och den period de beskriver, kolonisationen och kristnandet av Island. Jag skall inte här gå in på den omfattande debatt som förts om deras källvärde. Det kan räcka med att notera att de konflikter som beskrivs i *Íslendingabók* och *Landnámabók* kanske kan ha sin grund i kampen om resurser i landnamstidens Island.³⁵

Konflikter

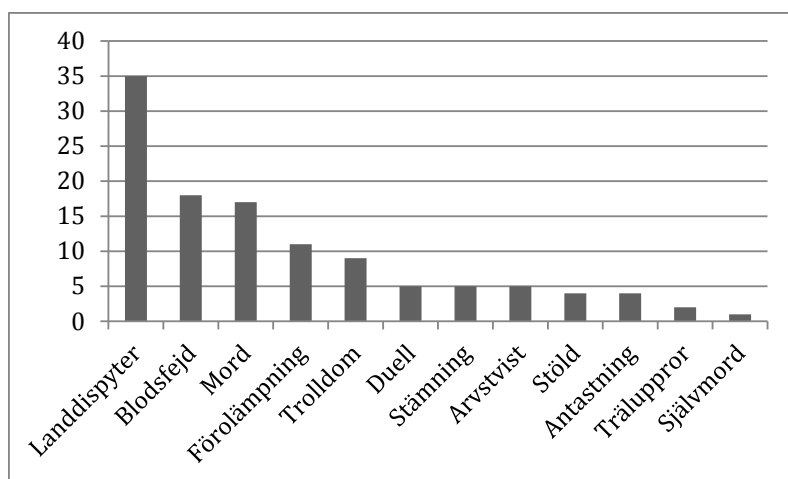
I det tidiga isländska samhället var konflikterna på familjenivå och individnivå. Där fanns inga härskare på samma nivå som exempelvis Ladejarlarna i Tröndelag. Godarna hade visserligen politiska och juridiska funktioner utöver de religiösa, men deras inflytande var kringskuret, och huvuddelen av deras maktsfär låg förmodligen i deras ägor vid attraktiva kustområden med bördig jord, skog, fiskevatten, hamnar och drivved. Det är därför ingen överraskning att landdispyter är orsaken till de flesta av de 126 konflikter som jag noterat i *Landnámabók* (*Sturlubók*) och *Íslendingabók* (fig. 4). Det fanns sålunda i det isländska samhället ett visst ”uppifrån-ned”-perspektiv i traditionell bemärkelse mellan besuttna och jordlösa. Samtidigt skall detta inte överdrivas. Möjligheten att stämma en person till tinget fanns alltid och avsaknaden av en härskarmakt torde ha gjort maktkonstellationerna delvis annorlunda än i de skandinaviska samhällena.

En särskild våldsmekanism var blodsfejden, där hämnd följde på en förorätt. Jag har här betraktat de blodsfejder som

omedelbart eskalerade till hämnd som enskilda orsaker till konflikter. Givetvis kan blodshämnden också ha blivit ett resultat av andra konflikter. Det kan ha varit någon förorätt som legat och pyrt under ytan som blev den tändande gnistan. Andra orsaker kan ha varit förolämpningar, anklagelser om trolddom, arvtvister, stöld, sexuellt ofredande och mord. Jag har också angett enskilda stämningar till tinget som en av orsakerna till konflikter eftersom de kan ha orsakats av att en konflikt pågått i flera år.

Det som för mitt resonemang är det viktiga är att det mellan konflikterna funnits någon typ av samförstånd. Det bevisas av att alla konflikter inte blev blodsfejder. Orsaken till "samförståndet" kunde givetvis variera. Men jag vill ändå betona försöken till konsensus: att konflikt- och konsensusrelationer avlöser varandra inom konfrontationsområden.³⁶

För de som var inblandade i konflikter (jämför fig. 4) fanns det olika möjligheter att nå överenskommelser. I de dråpsmål som anges i *Landnámabók* och *Íslendingabók* blev lösningen oftast landsförvisning (7 fall) om om det inte gällde två personer som dödat varandra (2 fall). En del forskare menar att förvisningen var liktydig med en dödsdom,³⁷ men så behöver inte alltid ha varit fallet. Island var stort och glesbefolkat. En förvisad person kunde

Figur 4. Orsaker till konflikter som beskrivs i *Landnámabók* (Sturlubók) och *Íslendingabók*, listade efter antal.

söka sig nytt land (kanske med understöd av den egna släkten). Att dela land (3 fall) eller att ge sitt gods som depositum, *handsal* (1 fall), var också en möjlighet. Ingiften (2 fall) var en annan. Eder som ringed (1 fall), eller ospecificerade (1 fall) konfliktlösningar, förefaller ha varit ovanliga. Gisslan (2 möjliga fall) var däremot sannolikt inte en del av påverkansmöjligheterna.³⁸

Resultatet av de olika (små)konflikterna på Island fick till sist samhälleliga konsekvenser. Alltinget inrättades år 930, som det beskrivs i *Íslendingabók*, och den senare (år 965) organiseringen av tingslag i fjärdingar (*fiórðungr*), något som innebar att den territoriella indelningen förstärktes. Detta är ingen ny information. Men jag vill återigen påpeka: de erfarenheter som drogs från konfrontationsområdena låg till grund för etablerandet av kommunikationsområdena.

Konfrontationsområden och kommunikativa platser

Det är svårt att bestämma hur man ska definiera konfrontationsområdena i de konflikter som beskrivs i *Íslendingabók* och *Landnámabók*. Konfrontationer kunde äga rum på höjder, i dalar som i Orrustudalen (*Orrustudalr*), 'kampdalen', eller i utmarker mellan gårdar där det kunde uppstå dispyter om betes- eller fiskerättigheter, och dessa utmarker blev då avgränsningar. Efter konflikterna kunde det följa nya perioder av samarbete.

Det finns i dessa sammanhang också exempel på hur kommunikationsområden, som ting och gårdar, kunde förvandlas och bli konfrontationsområden. Det förra kan ses i berättelsen i *Íslendingabók* om Hönsa-Pórir (*Hænsa-Pórir*) och Tungu-Odd (*Tungu-Oddr*) som var i fejd med lagsagomannen Þórð Ólafsson Gellir (*Þórðr Ólafsson Gellir*) och som slogs på Alltinget (*Alþingi*) flera gånger.³⁹ Ett annat exempel är i *Landnámabók* (2: 35) när Eirik Þorvaldsson den röde (*Eiríkr Þorvaldsson hinn rauði*) bröt sig in hos Þorgest (*Þorgestr*) på dennes gård vid Breiðabólstað (*Breiðabólstaðr*), Suðurey (*Suðrey*), för att ta tillbaka sina högsättesstolpar (*setstokkr*), som han anförtrött Þorgest.⁴⁰ Huruvida Breiðabólstað hade funktionen av hov (fyn. *hof*),⁴¹ framgår inte, men det var ändå ett allvarligt brott och jag antar att det var vissa rituella restriktioner knutna till platsen.⁴² Eirik blev stämd till

tinget för detta och det urartade till en blodsfejd mellan honom och Þorgest.

Fejden mellan Eirik och Þorgest är ett exempel på ett samarbete som inleds med ett förtroende, jämförbart med till exempel edsavläggelser. Rituela och juridiska aktiviteter sammanfaller i det här fallet med varandra. Sedan skedde något som kan uppfattas som ett brott från båda sidor, men där kombattanterna hade olika uppfattningar om vad förbrytelsen bestod i. Detta brott kan relateras till regleringar av konfrontationsområden. Eirik och Þorgest möttes sedan på Þórsnethinget (*Þórsnessþing*) som kan uppfattas som ett kommunikationsområde. Man kan gå ned på detaljnivå för att granska deras konfrontationer som ägde rum på olika kommunikationsområden, med olika typer av eftergifter och kompromisser. Jag delar upp händelserna, som utspelades ca 981–985, i sekvenser:

Eirik kommer till Suðurey och bor där ett år efter att han dömts fredlös i Haukadalen.

Eirik lämnar sina högsättestolpar hos Þorgest i Breiðabólstað när han letar efter land på Öxney.

När Eirik återvänder till Haukadalen (*Haukadallr*) och vill hämta sina stolpar får han dem inte.

Eirik beger sig till Breiðabólstað och tar tillbaka stolparna. Þorgestr förföljer Eirik och de kämpar ett kort stycke från gården vid Drangar. Þorgests två söner stupar jämte några andra män.

Både Eirik och Þorgest beger sig hem och håller sig stilla.

Vid Þórsnethinget företräds de båda antagonisterna av släktingar och vänner. Eirik döms fredlös.

Eirik far till Grönland och blir borta i tre år.

Eirik återvänder till Island och blir under vintern vid Hólmslåt (*Hólmslátr*) hos Ingólf (*Ingólfr*).

På våren kämpar Eirik och Þorgest mot varandra men den här gången förlorar Eirik.

Eirik och Þorgest förlikas.

Eirik återvänder till Grönland med nybyggare.

Þorgest och Eirik kunde få hjälp av utomstående under fejden, sannolikt förbundna genom olika sociala faktorer (jämför modellen, fig. 2) som vänskapsband, både på tinget och i strid. Stilleståndet efter striden vid Drangar och tingsförhandlingarna

kan tyda på att ingen av parterna var stark nog att övervinna den andra genom direkta våldshandlingar. De juridiska faktorerna kunde utnyttjas av antagonisterna, men blev också en möjlighet för omgivningen att bevara freden eller i varje fall isolera konflikten så att den inte spreds. Samtidigt fanns konflikten kvar när Eirik återvände till Island. Texten är därefter ytterst lakonisk och nämner inte om det var Eirik som utmanade Þorgest eller tvärtom, eller om det var fråga om ett direkt överfall utan förvarning. Intressant nog besegrade Þorgest Eirik, något som texten refererar till ytterst korthugget: *fekk Eiríkr þá ósigr*, 'då förlorade Eirik'. Flera personer var inblandade. Ingólf kämpade på Eiriks sida (*börðust þeir*). Om någon stupade framgår inte av texten, eller om Þorgest hade en övermakt och därigenom kunde övervinna Eirik och hans följe. Hur och var den senare förlikningen ägde rum framgår inte heller, eller huruvida ceremonier genomfördes, även om det är sannolikt. Att de blev förlikta (*sættir*) tyder emellertid på att resultatet var ultimatum. Kanske fick Þorgest upprättelse för sönerns död och kunde ändå skona Eirik? Eller klarade den senare att retirera ut ur striden men fann för gott att avsluta fejden? Tryckte andra – utomstående – på för att få ett slut med en skicklig medlare i spetsen? Uppenbarligen fanns dessa möjligheter att reglera konflikten utan att någon av parterna måste underordnas den andra.⁴³ Konflikten fick en samhällslig konsekvens genom att den framtvängde en migration till Grönland, som senare blev ett viktigt område för export av arktiska produkter.⁴⁴ Eiriks upptäckt av Grönland bidrog sannolikt till att stärka hans ställning hos islänningarna efter att han gjort sig impopulär genom olika våldsdåd.

Ovanstående är exempel på hur antagonister hade möjlighet att påverka utgången av en fejd där juridiska, sociala och ekonomiska faktorer på olika sätt kan ha främjat en fredlig lösning.

Slutsats

Den modell som jag presenterat är utformad som ett analytiskt redskap för att undersöka det jag kallat konfrontationsområden under vikingatid och tidig medeltid, särskilt när perioder med konflikter och perioder med fred växlade med varandra. Riter var

en del av regleringen av den här typen av områden, som i exemplet från konfrontationsområdet mellan Wessex och Danelagen, där bland annat avläggandet av eder fyllde en viktig funktion på flera nivåer. Den dynamiska utvecklingen visas av att erfarenheter från olika konfliktlösningar gemensamt bidrog till fredsprocessen. I studiet av de konflikter som beskrivs i *Landnámabók* och *Íslendingabók*, kan summan av erfarenheterna från olika konflikter och konfliktlösningar förklara uppkomsten av rituella restriktioner på familje- och individnivå.

Snarare än att leta efter hierarkier och andra vertikala mönster, kan enligt min uppfattning andra – horisontella – möjligheter att påverka fredsprocesser lyftas fram, vilket förhoppningsvis kan leda till att forskare ställer nya typer av frågor om påverkansformer när de analyserar konflikter.

Noter

1. Offerformeln *til árs ok friðar* kan antyda ett sådant förhållande. Substantivet *friðr*, av roten *frjá*, 'att älska', indikerar ett idealt, fredligt, tillstånd (Hellquist 1948: 237; Ström 1976: 450 ff.; Steinsland 2005: 279). För en forskningsöversikt om Frode-freden, se Simek 1993: 95.
2. de Vries 1961: 188; Fritzner (1886–96) 1954: 643, 487. I fornengelskan kan *griþ* ha betecknat en mer lokalt begränsad form av fred i betydelsen 'stillestånd'. Det fornengelska *griþ* betyder i anglo-nordiska relationer runt 1000-talet 'garanterad säkerhet' i Knut den stores lagar, men kan också betyda 'skydd i helgedom' (Shipley 1955: 316).
3. Borden 1982: 697.
4. *Grágás* ([red.] Vilhjálmur Finsen): 404.
5. Fritzner (1886–96) 1954: 487; Elmevik 2013: 42.
6. Althoff 2004; Kershaw 2011; Hermanson 2009; Jón Viðar Sigurðsson 1999.
7. Brink 1997: 39 ff.
8. Brink 1997: 393.
9. Exempelvis Sundqvist 2002; Nordberg 2003.

10. Kehne 1999.

11. Se *Grenser og grannelag i Nordens historie* (2005) för en diskussion om gränsdragning i historisk tid i förhållande till de nordiska nationalstaterna. Bland annat påpekar historikern Thomas Lindkvist (2005: 261) att en territoriell gräns kan vara något helt annat än en kulturell eller språklig gräns.

12. Se Lindkvist 1988 som diskuterar plundringsekonomier och tributrelationer. Lindkvist menar att "territoriella indelningar är ett resultat av statens, statssamhällets och klasshällets uppkomst" (Lindkvist 1988: 8 f.), men påpekar också att gränsdragningar kan ha haft föregångare utan direkt koppling till "statsbildningsprocessen" (Lindkvist 1988: 9).

13. Österberg 1989: 74 ff.

14. *The Oxford English Dictionary* 1989, vol. 3: 719.

15. Jag lutar mig här mot Stefan Brinks (1997: 403 f.) karakterisering av tingsplatser som multifunktionella.

16. Vissa grupper för med sig antingen kultobjekt eller vardagsföremål som vid speciella tillfällen eller spontant vid kristider får kultiska funktioner. Objekten kan sedan markera en särskild plats. Detta kan t.ex. ses hos nomadfolk som samerna där kåtan (saN. *goahti*) är mångfunktionell och traditionellt hade en kosmologisk funktion (se Rydving 2006), samtidigt som den är flyttbar. Inom islam kan bönemattan (arab. *sajjāda*) bokstavligen bli en kultplats (se Wensinck *et al.* 1995; Håkan Rydving muntligen). Man kan därmed tillskriva de platser som markeras rörliga eller mobila drag.

17. Elmevik 2013: 42.

18. Blomkvist 2002: 104 f.

19. Sundqvist 2012.

20. Se vidare Olof Sundqvist i denna publikation.

21. Se *Egils saga Skalla-Grímssonar* ([red.] Sigurður Nordal: kap. 56) som noga omtalar hur marken på domsplatsen vid det norska gulatinget var slät och hur hasselstänger (sg. *heslistǫng*) var nedstuckna i en ring. Runt stängerna var ett snöre fäst, fridsbandet (*véþǫnd*), som gick att ta bort med våld. Drottning Gunnhild (Gunnhildr) lät hugga ned fridsbanden och knäcka hasselstängerna (se vidare

Sundqvist i denna publikation). Att bandet skulle sättas upp anges även i den medeltida *Frostatingslova* ([övers.] Jan Ragnar Hagland & Jørn Sandnes, 1: 33), där 'årsmannen' (*armaðr*), enligt gammal rätt skall göra fridsband (*vebonnd*) på tingsvallen (*þingvöllr*). En annan funktion för fridsbandet i samband med krigstider kan ses i den medeltida norska *Hirdskraa* (*Hirdloven* ([övers.] Steinar Imsen): kap. 33) som anger att krigsbytet delades upp inom ett område som avgränsades av *vébonndet*. Om den liknade seden att "hassla vallen", se Blomkvist i denna publikation. Jag har inte utrymme för en utförlig diskussion av det mobila draget i kult- och tingsplatser utan hänvisar till en kommande publikation.

22. Ett exempel på konfrontationsområde skulle kunna vara nuvarande Göteborgs södra skärgård där Brännö (fisl. *Brenneyja*) var mötesplats för härskare och stormän vart tredje år som det beskrivs i sagalitteraturen (jfr Brink 2012: 86 f.).

23. Blomkvist & Sundqvist 2006: 35 f.

24. Sverre Bagge beskriver det förtida statssamhället som decentraliserat och löst sammanhållet av en härskare och rivaliserande stormän i ett "nätverkssamhälle". Statssamhället dominerades av en kung med en underlydande aristokrati, jordräntor och en fixerad samhällshierarki (Bagge 1986: 81 f., 84, 92 f., 97 f.; jfr Blomkvist 2005: 265).

25. Brink 1997: 404 f.

26. Se exv. Darby & Mac Ginty 2003; Ethridge & Handelman 2010: 24 ff.; Shively 2014: 402 ff.

27. Lindkvist 1988: 32 ff.; Stylegar 1999: 116 f., 122 ff.

28. Delvis efter Michael Lundgreen 1999: 606 f.

29. Althoff 2004: 147.

30. Termen Danelagen (eng. *Danelaw*) uppträder för första gången i *The Doom Book* (*Code of Alfred*) från 1008 och förefaller konsekvent ha använts under 1000- och 1100-talen för att beskriva ett område som bestod av Yorkshire, Derbyshire, Leicestershire, Northamptonshire och Buckinghamshire (Hadley 2000: 2 f.).

31. *The Anglo-Saxon Chronicle* 5, MS C ([red.] O'Keeffe), år 878; *The Anglo-Saxon Chronicle* 6, MS D ([red.] Cubbin); år 879.

32. Asser, *The Medieval Life of King Alfred the Great* ([övers.] Smyth): kap. 56.

33. Se Olsson 2012: 69.

34. De två manuskripten (MS 383 och MS Quadripartitus) finns vid Corpus Christi College, Cambridge (Kershaw 2000: 44, 48).

35. Orri Vésteinsson 1998: 8 f.; Hayeur Smith 2004: 16 f.; Jón Viðar Sigurðsson 2008: 51.

36. Jfr Jón Viðar Sigurðsson (1999; 2008) som menar att konflikterna på Island var småskaliga och att det var ett fredligt samhälle i jämförelse med de skandinaviska länderna.

37. Givetvis var det ett kännbart straff att ställas utanför gemenskapen i ett samhälle där man var beroende av varandra för att klara tillvaron. I en sådan situation blev man dessutom utan juridiskt skydd (jfr Ström (1961) 1985: 73, 76; Brink 2012: 255).

38. Egentligen uppträder inte något som kan relateras till gisslan i *Landnámabók* (*Sturlubók*). I *Landnámabók* (jfr *Landnámabók*, *Sturlubók* (netútgáfan), 2: 53) anges att Þorbjörn bittre (*Þorbjörn bitra*) slår ihjäl Guðlaug (*Guðlaugr*) vid Guðlaugshöfði och tar hans dotter som fosterbarn (*fóstra*), men detta är inte egentligen en gisslansituation då ordet inte nämns. Däremot anges en sådan situation när Olav Tryggvason (*Óláfr Tryggvason*) tar gisslan för att utpressa islänningarna inför kristnandet (se Ari Þorgilsson den lärde [*hinn fróði*], *Íslendingabók* ([red.] Holtmark): kap. 7). Gisslan som medel vid förhandlingar på konfrontationsområden dyker inte upp förrän i samtidssagan *Sturlunga saga* (jfr *Sturlunga Saga* ([red.] Gudbrand Vigfusson): kap. 43, 157, 161, 186). Jag hänvisar här till min kommande avhandling (Olsson 2016).

39. Ari Þorgilsson den lärde, *Íslendingabók* ([red.] Holtmark): kap. 5.

40. *Hauksbóks* version av *Landnámabók* uppvisar inga avvikelser (se *Landnámabók: etter Hauksbók* ([övers.] Hagland): kap. 77). Samma historia återfinns i *Eiríks saga rauða* (kap. 2) och *Grænlandinga saga* (kap. 1) utan några direkta avvikelser (se *Eiríks saga rauða* & *Grænlandinga saga* ([red.] Einar Ól. Sveinsson & Matthías Þórðarson)). Episoden med förlikningen nämns emellertid inte i *Grænlandinga saga*.

41. För en definition av hov, se Sundqvist 2007: 25 ff.
42. *Landnámabók* 2: 35. Restriktioner mot våld i ett hov kan exemplifieras med berättelsen i *Landnámabók* (3: 57) om hur norrmanen (*austmaður*) Hrafn bar svärd i Ingimunds hov vid Vatnsdalen (*Vatnsdalr*) och Ingimund (*Ingimundr*) tog det ifrån honom (se *Landnámabók*, *Sturlubók* (netútgáfan)).
43. Givetvis var inte alltid så fallet.
44. Exempelvis isbjörnsfállar, (levande) jaktfalkar, valrossbetar och narvalshorn.

Referenser

Källor

- Alfred and Guthrum's Peace [sl. av 800-t.] (Fondham University: Internet Medieval Sourcebook). [Övers.] Albert Beebe White & Walice Notestein (1915). <http://fordham.edu/halsall/source/alfredguthrum.asp> (tillgänglig 8.3.2013).
- The Anglo-Saxon Chronicle: A Collaborative Edition*. 5, MS C [mitten av 1000-t.]. [Red.] Katherine O'Brien O'Keeffe. Cambridge 2001: Brewer.
- The Anglo-Saxon Chronicle: A Collaborative Edition*. 6, MS D [mitten av 1000-t.]. [Red.] G. P. Cubbin. Cambridge 2001: Brewer.
- [Ari Þorgilsson hinn fróði] [d. 1148], *Íslendingabók* (Nordisk filologi. Serie A, Tekster 5). [Red.] Anne Holtsmark. Oslo 1967: Dreyer.
- [Asser, John] [d. 908/909], *The Medieval Life of King Alfred the Great*. [Övers.] Alfred P. Smyth. Basingstoke 2001: Palgrave.
- Egils saga Skalla-Grímssonar* [1220–30] (Íslenzk fornrit 2). [Red.] Sigurður Nordal. Reykjavík 1933: Hið íslenska fornritafélag.
- Eiríks saga rauða [sl. av 1200-t.]. *Eyrbyggja saga* [...] (Íslenzk fornrit 4), s. 193–237. [Red.] Einar Ól. Sveinsson & Matthías Þórðarson. Reykjavík 1935: Hið íslenska fornritafélag.
- Eyrbyggja saga* [början av 1200-t.] (*Eyrbyggja saga*, Brands þáttur örva, Eiríks saga rauða, Grœnlendinga saga, Grœnlendinga þáttur) (Íslenzk fornrit 4), s. 1–184. [Red.] Einar Ól. Sveinsson & Matthías Þórðarson. Reykjavík 1935: Hið íslenska fornritafélag.

Frostatingslova [1260]. [Övers.] Jan Ragnar Hagland & Jørn Sandnes. Oslo 1994: Samlaget.

Grágás [1117]. 1: 1, Konungsbók. [Red.] Vilhjálmur Finsen. Odense (1852) 1974: Odense universitetsforlag.

Grœnlendinga saga [1200-t.]. *Eyrbyggja saga* [...] (Íslenzk fornrit 4), s. 239–269. [Red.] Einar Ól. Sveinsson & Matthías Þórðarson. Reykjavík 1935: Hið íslenska fornritafélag.

Hirdloven til Norges konge og hans håndgangne menn [1270-t.] (efter AM 322 fol). [Övers.] Steinar Imsen. Oslo 2000: Riksarkivet.

Íslendingabók, se: Ari Þorgilsson hinn fróði

Landnámabók [ca 1200], Sturlubók (Netútgáfan). <http://www.snerpa.is/net/snorri/landnama.htm> (tillgänglig 5.5.2014).

Landnámabok: etter Hauksbók [början av 1300-t.]. [Övers.] Jan Ragnar Hagland. Hafrsfjord 2002: Erling Skjalgssonselskapet.

Sturlunga Saga, Including the Íslendinga Saga of Lawman Sturla Thordsson and Other Works [1100–1200-t.]. 1–2. [Red.] Gudbrand Vigfusson. Oxford 1878: Clarendon Press.

Sekundärlitteratur

Althoff, Gerd. 2004. *Family, Friends and Followers: Political and Social Bonds in Medieval Europe*. [Övers.] Christopher Carroll. New York: Cambridge University Press.

Bagge, Sverre. 1986. Borgerkrig og statsutvikling i Norge i middelalderen. *Historisk tidsskrift* 65, s. 145–197.

Blomkvist, Nils. 2005. *The Discovery of the Baltic: The Reception of a Catholic World-System in the European North (AD 1075–1225)* (The Northern World 15). Leiden: Brill.

Blomkvist, Torsten. 2002. *Från ritualiserad tradition till institutionaliserad religion: strategier för maktlegitimering på Gotland under järnålder och medeltid*. Uppsala: Uppsala universitet.

Blomkvist, Torsten & Olof Sundqvist. 2006. Religionsbegreppets tillämpning i handböcker om forskandinavisk och germansk religion. *Nya mål? Religionsdidaktik i en tid av förändring*

- (Religionsvetenskapliga studier från Gävle 2), s. 20–37. Red. Birgit Lindgren Ödén & Peder Thalén. Uppsala: Swedish Science Press.
- Borden, Arthur R. 1982. *A Comprehensive Old-English Dictionary*. Washington, D.C.: University Press of America.
- Brink, Stefan. 1997. Political and social structures in Early Scandinavia: 2, aspects of space and territoriality – the settlement district. *Tor: meddelanden från Uppsala universitets museum för nordiska fornsaker* 28, s. 389–437.
- . 2012. *Vikingarnas slavar: den nordiska trälldomen under yngre järnålder och äldsta medeltid*. Stockholm: Atlantis.
- Cultures in Contact: Scandinavian Settlement in England in the Ninth and Tenth Centuries* (Studies in the Early Middle Ages 2). [Red.] Dawn M. Hadley & Julian D. Richards. Turnhout 2000: Brepols.
- Darby, John & Mac Ginty, Roger 2003. Conclusion: peace processes, present and future. *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*, s. 256–274. [Red.] John Darby and Roger Mac Ginty. New York: Palgrave Macmillan.
- Elmevik, Lennart. 2013. Ortnamn jag stött och blött. *Ortnamnssällskapet i Uppsala årsskrift* 2013, s. 41–53.
- Ethridge, Marcus E. & Howard Handelman. 2010. *Politics in a Changing World: A Comparative Introduction to Political Science*. Boston, MA: Wadsworth. (5 uppl.)
- Fritzner, Johan. (1886–96) 1954. *Ordbog over det gamle norske sprog*. 1–3. Oslo: Tryggve Juul Møller Forlag. (2 uppl.)
- Grenser og grannelag i Nordens historie*. Red. Steinar Imsen. Oslo 2005: Cappelen.
- Hadley, Dawn M. 2000. ‘Hamlet and the princess of Denmark’: lordship of the Danelaw, c. 860–954. *Cultures in Contact: Scandinavian Settlement in England in the Ninth and Tenth Centuries*, s. 107–132.
- Hayeur Smith, Michèle. 2004. *Draupnir’s Sweat and Mardöll’s Tears: An Archaeology of Jewellery, Gender and Identity in Viking Age Iceland* (British Archaeological Reports. International Series 1276). Oxford: Hedges.

- Hellquist, Elof. 1948. *Svensk etymologisk ordbok*. Lund: Gleerup. (3 uppl.)
- Hermanson, Lars. 2009. *Bärande band: vänskap, kärlek och brödraskap i det medeltida Nordeuropa, ca 1000–1200*. Lund: Nordic Academic Press.
- Jón Viðar Sigurðsson. 1999. *Chieftains and Power in the Icelandic Commonwealth* (The Viking Collection 12). [Övers.] Jean Lundskær-Nielsen. Odense: Odense University Press.
- . 2008. *Det norrøne samfunnet: vikingen, kongen, erkebiskopen og bonden*. Oslo: Pax.
- Kehne, Peter. 1999. Grenze. 3, historisches. *Reallexikon der germanischen Altertumskunde* 13, s. 10–15. [Red.] Heinrich Beck & Dieter Geuenich & Heiko Steuer & Dieter Timpe. Berlin: de Gruyter.
- Kershaw, Paul. 2000. The Alfred-Guthrum treaty: scripting accommodation and interaction in Viking-Age England. *Cultures in Contact: Scandinavian Settlement in England in the Ninth and Tenth Centuries*, s. 43–64.
- . 2011. *Peaceful Kings: Peace, Power and the Early Medieval Political Imagination*. New York: Oxford University Press.
- Lindkvist, Thomas. 1988. *Plundring, skatter och den feodala statens framväxt: organisatoriska tendenser i Sverige under övergången från vikingatid till tidig medeltid* (Opuscula historica Upsaliensia 1). Uppsala: Uppsala universitet.
- . 2005. Västsverige som medeltida gränsregion. *Grenser og grannelag i Nordens historie*, s. 252–262.
- Lundgreen, Michael. 1999. Friedensschluss. *Reallexikon der germanischen Altertumskunde* 9, s. 606–612. [Red.] Heinrich Beck & Herbert Jankuhn & Heiko Steuer & Dieter Timpe & Reinhard Wenskus. Berlin: de Gruyter.
- Nordberg, Andreas. 2003. *Krigarna i Odins sal: dödsföreställningar och krigarkult i fornnordisk religion*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Olsson, Stefan. 2012. Gisslan i vikingtida och tidigmedeltida traditioner. *Chaos: skandinavisk tidsskrift for religionshistoriske studier* 58, s. 59–82.

- 2016. Gísl: givande och tagande av gisslan som rituell handling i fredsprocesser under vikingatid och tidig medeltid. Opublicerad doktorsavhandling i religionsvetenskap, Universitetet i Bergen.
- Orri Vésteinsson, 1998–2001. Pattern of settlement in Iceland: a study in prehistory. *Saga-Book* 25, s. 1–29.
- The Oxford English Dictionary*. 1–20. [Red.] John Andrew Simpson & Eva S. Weiner. Oxford: Clarendon Press. (2 uppl.)
- Rydving, Håkan. 2006. Constructing religious pasts: summary reflections. *The Making of Christian Myths in the Periphery of Latin Christendom (c. 1000–1300)*, s. 315–321. [Red.] Lars Boje Mortensen. Copenhagen: Museum Tusculanum Press.
- Shipley, Joseph T. 1955. *Dictionary of Early English*. New York: Philosophical Library.
- Shively, W. Phillips. 2014. *Power & Choice: An Introduction to Political Science*. Boston: McGraw-Hill. (14 uppl.)
- Simek, Rudolf. (1984) 1993. *Dictionary of Northern Mythology*. [Övers.] Angela Hall. Cambridge: Brewer.
- Steinsland, Gro. 2005. *Norrøn religion: myter, riter, samfunn*. Oslo: Pax.
- Ström, Folke. (1961) 1985. *Nordisk hedendom: tro och sed i förkristen tid*. Lund: Studentlitteratur.
- 1976. År och fred. *Kulturbistorisk leksikon for nordisk middelalder* 20, sp. 450–452. Oslo: Gyldendal.
- Stylegar, Frans-Arne. 1999. Rikssamling, statsopkomst og ujevn utvikling: regional variasjon i tidlig middelalder. *Marxistiska perspektiv inom skandinavisk arkeologi*, s. 111–134. Red. Joakim Goldhahn & Pär Nordqvist. Umeå: Institutionen för arkeologi och samiska studier.
- Sundqvist, Olof. 2002. *Freyr's Offspring: Rulers and Religion in Ancient Svea Society* (Acta Universitatis Upsaliensis. Historia religionum 21). Uppsala: Uppsala University Library.
- 2007. *Kultledare i fornskandinavisk religion* (Occasional Papers in Archaeology 41). Uppsala: Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet.

- . 2012. Var sejdhjällen (fvm. *seidhjallr*, *hjallr*) en permanent konstruktion vid kultplatser och i kultbyggnader? *Forvännen* 107, s. 280–285.
- de Vries, Jan. 1961. *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. Leiden: Brill.
- Wensinck, Arent Jan [& Margaret Hall] & Alexander Knysh. 1995. *Sadjdjāda*. *The Encyclopaedia of Islam*. New Edition 8, s. 740–745. Ed. by C. E. Bosworth *et al.* Leiden: E. J. Brill.
- Österberg, Eva. 1989. Bönder och centralmakt i det tidigmoderna Sverige: konflikt – kompromiss – politisk kultur. *Scandia* 55, s. 73–95.